संस्कृत - कथा

ऋ.न.११४

३८६३

सिंहासन - बत्तीसी

४१०/पु.११४

" Joint project of the Rajawade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(1)

यित्वा तत्र सिंहासने स्थापितं ॥ ततो रम्यं मुहूर्तं मध्वलोक्य
सिंहासने उपवेश्य मभिषेककार्यसंपूर्तिः कारिता ॥ दु
र्वावंदनगोरोचनादीनि शुभद्रव्याणि संमेलितानि
॥ नानाविधानि फलानि आनीतानि ॥ व्याघ्रचर्मसप्त
द्वीपावती पृथ्वी व्यापिता [illegible] पंचवर्ण छत्र चमराणि स्था
पितानि ॥ वेदविदो ब्रा[illegible] [illegible]विदो वंदिनश्चा का
रिताः ॥ उल्लसद्युता[illegible] [illegible] सज्जीकृतानि ॥ पु
तिवत्याः पुत्रवत्यः सुवर सि[illegible] [illegible]ज्ज्वलमंगलारात्रि
कपाणय आगताः ॥ तावन्मुहूर्तं केनोक्तं ॥ राजन्वे
लातिक्रामति ॥ वेगं क्रियतां ॥ एवं श्रुत्वा राजा सिं

सिं॰
१२ शासनमारोहणार्थं प्रचलितः ॥ यावत्सिंहा
सने उप विशति तावत् एकस्याः पुत्रिका
(२) याः वाणी संजाता ॥ राज[illegible] अस्मिन् सिंहास
नेनोपवेषव्यं ॥ यस्य[illegible] मेन तार्थं भवति
राज्ञोक्तं ॥ अविचिंत्य[illegible] तो[illegible] संग्र[illegible] हाल·
कामप्रदं वस्तु वद[illegible] सि मत्तः कः पुरुषः १२
परः ॥ ४९ ॥ अहमु[illegible] चित स्याद्दस्तं लक्षाद
दामिमहं कः परउपरोक्ति ॥ कथय[illegible] तावत्
पुत्रिकयोक्तं ॥ कदर्यमेतदो दार्थी स्वकीयं

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(2A)

स्वयमेवतत् ॥ भवान् वदति कोनिं ये विध्यते ला दृष्टः
पर: ॥५०॥ राजन् आत्मदत्त आत्मनु रेव नयः कु
थयति तस्मान्को नाम द्वी नो भवति ॥ त्वमात्मा न
पारस्याप्यासि ॥ आत्मैव तुमनुवदसि ॥ तर्हि त्वमे
वात्मानं प्रशंस [redacted] यासि
॥ ततो राज्ञोक्तं ॥ कथ[illegible] कम स्पकी दृष्टा मोदायै ॥
पुत्रिकेपोक्तं ॥ [illegible] निमागते दृष्टा [illegible] तं सं
भाषणे चायुतं यद[illegible] वदति प्रयछति न प
स्तस्मै च लक्षं पुनः ॥ निक्षाणां परितोषको किं
ल पुनः ॥ कोटिं प्रदद्यादिति को प्रोक्षा स्पसदेव
ति विक्रमनृपस्य केकिला ज्ञो चिर ॥५१॥ रा

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

सिं.व. जन्नेवंचेन्नवोदार्यंभवतिर्नहि उपवेष्टव्यं ॥ ॥

१३ इति श्रीप्रथम कथा समाप्ता ॥१॥ ॥ अथान्यस्मि

न् मुहूर्ते राजा सिंहासने यावदुपविशति ताव

(3) द्वितीयया पुत्रिकयोक्तं ॥ राजन्नस्मिन् सिंहा

सने तेनोपवेष्टव्यं यस्य विक्रमार्कस्येव सत्व

मौदार्यं च भवति ॥ राजोक्तं वृत्तांतं कथय ॥ पुत्रि

कयोक्तं ॥ २ राजन्नाकर्णय ॥ वयः कश्चिदपू

र्वाश्चर्यकौतूहलमयीं वार्त्तां कथयति त राम.

स्मै राजा विक्रमार्को निजहस्तेन ददाति ॥ १३

(30A)

एतस्मिन्नंतरे कोपि देशांतरादागतः ॥ कथयति ॥ रा
जन्नहं देशान्तरादागतो बभूव ॥ तत्र चित्रकूटोऽ
चलोस्ति ॥ तत्र रम्यं तपोवनमस्ति ॥ तस्मिन्नाशापुरा
देव्यास्ति ॥ तत्र एको [illegible] ले स्नवनं कुर्वन्नस्ति ॥
न ज्ञायते किं पक्का [illegible] तः ॥ अरण्ये एक वृ
क्षोऽस्ति न भाषते ॥ तत्र [illegible] तस्मध्यादुदकं वहते ॥
तत्र धारायां यदि स्नानं क्रियते तदा तु एपपापपं
याः प्रविभ्रा ज्ञोदृश्यते ॥ वार्तामाकर्ण्य राजा तत्र
स्थाने गतः राजा करे करवालमादायोपादूप ॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

सिं कु
१४

दः स्मनू देवता यतनं ऽविघ्नः ॥ तत्र्वा ऋि विभूतिस
मुच्चयाः पर्वतज्ञाया हष्ट्वा ॥ ततो राज्ञा भाणितं ॥ भो
विप्र हवनं कुर्वतो भेद तं ॥ विप्रेणोक्तं ॥ राजन्नवद

(५)

र्षिप्रार्तं जातं ॥ तथापि [illegible] सीदति ॥ ततो राज्ञा
स्वर्णेन मस्तकं [illegible] जुहोति तावद्देव
ताप्रसन्नाप्रारू [illegible] राजन् वरं वर
य ॥ राज्ञोक्तं ॥ यद्दिने [illegible] तव्रासेण स्य कि
प्रितिज्ञ सन्नास्ति ॥ देव्योक्तं ॥ अस्य विप्रस्य चि राम
त्रं निर्मलं नास्ति ॥ अत्र गुत्पान्नेषु यज्ञ [illegible] तं मेरू १४

(5A)

लंघने।व्ययाचित्तेषु यज्ञ तस्य वै निःफलं भवेत्॥
१॥न देवो विद्यते काष्टे न पाषाणे च मृन्मये॥ भा
वेषु विद्यते देवस्तस्मात् भावो हि कारणं॥२॥राज्ञो
क्तं॥यदि देवि प्रसन्नासि अस्य विप्रस्य मनोरथं
पूरय॥ततो देव्या ... स्य कामाना पूरिता॥
राजा स्वगृहं गतः॥लो... जयजयकारः कृतः॥
इति ...कथा॥ ... त्रिकया ... क्तं॥राजन् ...
मोक्षं भवति॥ तद्धि अस्मिन् सिंहासने
त्वया प्रवेष्टव्यं॥ ॥इति द्वितीया कथा॥२॥

सिं-द्वा
१५

अथराजापुनरपि मुहूर्तमालोक्य यावत्सिंहा
सने उपवेष्टुमागतः॥ तावत्तृतीया क्रं॥ राजन्
सिंहासने [illegible] नोपवेष्टव्यं॥ यस्य विक्रमार्कस्य
तु॥ उदार्यं भवति॥ रा[illegible]न्॥ अस्य वृत्तांतं कथ
कि५ य॥ तृतीया क्रं॥ प्रथी[illegible]राय॥ तस्य राज्ये को ज५
पि पदार्थो न्यूनो नास्ति॥ राज्ञा कदाचित् इति वि
(5) चारितं॥ मम ईश्वर॥ अपरं तु नास्ति॥ त
र्हि परमेश्वरः सेव्यते॥ येन उभयं लोकः सिद्ध्य
ति॥ उपार्जिता संपत्तिर्देव ब्राह्मणेभ्यः संपा राम·
दिता॥ आयुः करी भवति॥ अन्यथा संपत्तेर्गति १५

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

कापिनवेत्ति ॥ उक्तंच ॥ कुतआगत्यघटते ॥ विद्ब घ

घर ष्यंकापिगच्छति ॥ गतएवनते विद्वान्न ॥ घस्यच घघ्य

वनस्यचानलज्ञुतेगतिः सम्पकू सर्वापियज्ञ द्वि॰ २

(5A) संभृतिः ॥ एवंविचार्य [illegible] ज्ञायज्ञःप्रारब्धःसर्वापि

यज्ञसंभृतिः कृता ॥ होम द्रव्याण्यानीतानि ॥

ऋषिदेवगणागंधर्व [illegible] वैदज्ञविप्रऋत्विज

श्चाकारिताः ॥ ततःसमुद्रमाकारितुमेकोवि

प्रःप्रेषितः ॥ ततस्तेन विप्रेण समुद्रतीरेगत्वा

उदकमध्येगंध्वा उक्तानि [illegible] राज्ञो यज्ञोत्वयास

कुटुंबेनागंतव्यं ॥ ~~[illegible] समु [illegible]~~

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

सिंव तावत् समुद्रो ब्राह्मण समीपमाययौ ॥ राज्ञा वय
१६ मा कारिता: ॥ तेन मानेनैव यमानंदिता: ॥ किंतु ना
नास्मा कमवकाश: ॥ एतानि चत्वारि रत्नानि नि
(६) वेदय ॥ एकं चिंतितार्थं पादयति ॥ द्वितीयमभीप्सि
तमन्नं ददाति ॥ तृतीयं [illegible] सेन्यां च ॥ सत्रून् संहृ
रयति ॥ च ॥ चतुर्थं [illegible] नि ददाति ॥ इति कथ्या
यितागृहं गत: ॥ तत्र तत् [illegible] र्यायां स्वपुत्रस्य च स्नु
षायाश्च वादो जात: ॥ ए [illegible] द्रोस्य ॥ इति तेन विप्र:
उद्वेगं गत: ॥ ततो रत्नानि राज्ञो हस्तेषु नरर्पिसमर्पि
तानि ॥ वृत्तांतं कथितं ॥ राज्ञोक्तं ॥ युष्माकं चतुर्णामपि राम.
पि वादो जात: ॥ तर्हि पूर्वमेव चत्वारि गृहीध्वं ॥ इ १६
त्वा १

... Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

इतिकथयित्वापुत्रिकयोक्तं ॥ हे राजन् ईदृशमौदा
र्यं यदि भवति न स्यास्मिन् सिंहासने उपवेष्टव्यं ॥
॥ ॥ इति तृतीया कथा ॥ ३ ॥ ततश्चतुर्थी पुत्रिकयो
क्तं ॥ श्रीराजन्नाकर्णय ॥ एकदा राजा विक्रमार्को
मृगयारसेन कुतूहलाविष्टो वनांतं गतः ॥ तत्र
(6A) कोपि वाराहो निर्गतः ॥ राज्ञापि तमनुगतः ॥
व३ सूकरोपि चैतान्तर्दुर्गेपि निर्गतः ॥ राजा मार्गं
न वेत्ति ॥ एवं भ्रमन् पर्यटति ॥ तावत्कोपि
विप्रः समिदाहरणार्थं तत्रैव गतः राजा तेन

यै १

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

सं.ब.
१७ सक्तसंगतोनगरंभ्रा[illegible]तः॥राज्ञातस्यब्राह्मणस्य
बकुतरं वस्तुदत्तं॥कथितंच।भो विप्र तवाहं केना
ऽन्नेनाभवामि॥यत्त्वया मम मोपाद्धितं॥ततो वि
(७) प्रेणास्यमानोऽयं[illegible]तां कलमारब्धंमह॥
एकस्मिन् दिने रा[illegible]वारयित्वा नीतः॥त
तः कुमाराथीं राजा[illegible]दुःखितः॥ततस्त
स्यसर्वत्र शुद्धिः कारिता॥पुत्रस्तु कुत्रापि न रामः
लब्धः॥तावत् राज पुत्रस्यालंकारं गृहीत्वा
विप्रो विक्रयार्थे विपिणिंगतः॥तावत्कोष्ठ १७

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(१७)

पालेनादृष्टः॥ तेन विबोध्य त्वा राजसमीपं नीतः॥
तावत् राज्ञा भणितं॥ भगवन् किं क्रियतामिदं॥ वि
प्रेणोक्तम्॥ राजन्नीदृशी विज्ञप्तिर्नी मातिरूप
न्ना॥ चटु चितं तलकूर्प ॥ ततो भट्टराजेनोक्तं॥
अस्य बालघातकस्य ... क दंडः कार्यः इ
ति कथितेऽस्मिन् अस्सौ लोकेन मारयितुमा
रब्धः॥ ततो राज्ञा ... ॥ त्वया मम मार्गो द
र्शितः॥ अस्यैक क्रमस्योन्नेणोऽजातोऽस्मि॥
अन्येषां पदानामन्वेषणं तवास्ते: तस्मिन्नेव
विप्रः प्रेषितः॥ पुत्र आनीतः॥ राजन्नैव सत्यंप
तं १

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

१८ सिज्जितुं फलः स्तुतः ॥ राज्ञोक्तं ॥ यः कृतोपकारं स्मारयन्ति स उत्तमो न ज्ञेयः ॥ ९ ॥ एवं कथां कथयित्वा पुत्रिका प्रोक्तं ॥ राजन् ईदृक् धैर्यं यस्य भवति तेनात्रोपवेष्टव्यं ॥ ॥ इति चतुर्थी कथा ॥ ४ ॥ पंचमपुत्रिका कथयांतं ॥ राजन्नाकर्णय ॥ कस्मिंश्चित् समये विक्रमार्कस्य समीपे कोपि दक्षिणांतरगतः व्रती समायातः ॥ कान्तीं चकार ॥ राजन् समुद्रमध्ये एको द्वीपमस्ति ॥ तत्रालेरितं मस्ति ॥ कोपि जन उत्तमांगमिह निवेदय

(8)

राम १८

(8A)

ति ॥ तदा सजीवं भवति ॥ एवं श्रुत्वा राजा तस्मिन्स्थाने
गतवान् ॥ देव्यायतनं गतः तत्र निर्जीव युग्मं दृष्ट्वं ॥
तत्क्षणात् निज कंठ शस्त्रं धृतं ॥ तावद्देवी प्रादुरभूत ॥
राज्ञा करे धृतः राजन् प्रसन्नास्मि वरं याचय ॥ यथेच्छं
मुं ॥ राज्ञोक्तं ॥ देवी प्रसन्ना द्वयं सजीवं भवतु ॥
ततस्तत्सजीवं जातं ॥ राजा पुनः राजगाम ॥ पुत्रिकया
कं ॥ राजन्नीदृशं सत्वं यस्य भवति तेनात्रोपवेष्टव्यं ॥
॥ इति पंचमी कथा ॥ ५ ॥ उद्भूतेन तपस्विना भग
वती भक्तेन वै दुर्गा याय तस्य प्रजन्हितो स्मिभूतस्म
कि त्पुत्रो विचार्येवं ततः ॥ वीक्रां पूर यितुं परं वि

सिं·व रचितं रूपान्म[illegible]दस्त्रीप्रतं राज्यं प्राज्यमदायि
१८ तस्य विभुनासार्द्धं सिंहासनं ॥१॥ श्रीविक्रमार्के प्र
तत् ॥१॥ राजन्नाकर्णय ॥ राजा एकस्मिन्
(१) वसरे दिग्विजयागतः एकस्मिन् आम्रव
ने चंडीप्रासादस्य मध्ये वेष्टं वकार ॥ तत्रदे
वीं भक्त्या तोषं ॥ राजन्[illegible] वर्षपर्यंतं ब्रह्मचर्यं
ए देवीं भजामि ॥ सततं देवी तुष्टा उवाच ॥ त्वं
बलवान् विक्रमार्कं प्रार्थय ॥ सेतेह रचिष्य राम·
निवसनां मया तु ज्ञाय दीयते ॥ तच्छ्रितेन तं प्रजा मे १८
मि ॥ राजा चिंतितं ॥ देवी निर्दिष्टं प्रतवान् ॥ अ

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

यस्मात्तस्ताबादिति विचार्य तत्रैव नगरं कृतं ॥ तस्याभि
षेकः कृतः ॥ चतुरंगं सैन्यं मध्यम कनकं षोडश
वार्षिकं कन्याशतं तस्मै मिथ्यावादिने विज्ञा
यसमर्पितं ॥ ततोऽस्य राज्यं भोगार्थं भवति

(9A.)

यस्यैतेनात्रोपदेशः ॥ ॥ इति षष्ठी कथा ॥
६ ॥ राजन्नाकर्णय ॥ कश्चिद्विक्रमार्कसमीपे
रत्नपरीक्षको रत्नानि गृहीत्वा समागतः ॥ राज्ञा
रत्नानि क्रीतानि ॥ ततोऽस्य पूर्वरत्नं राज्ञे निवेदि
तं ॥ राज्ञोक्तं ॥ ईदृग्रूपाणि नान्यानि संति ॥ तेनोक्तं ॥ म
मग्रामे दश सन्ति ॥ तस्यैकैकस्य रत्नस्य दामको

सिंव.
२०

(10)

मोत्वं ॥ ततो राज्ञा द्वादश कोटि दत्वा तेन सहजन:
स्थित: ॥ स्त्री तु रत्नान्यादाय नर्य ॥ अनेन सह ग
च्छ ॥ च्च यैना के ॥ चतुर्थ दिने आगच्छामि
देव वचो गोपक्षपात्र इति निःक्रांत: ॥ ततश्च
तुर्थ दिवसे रत्नानि गृहीत्वा यावद्राजसमी
प आयाति तावन्मार्गे नगरसन्निधाने न
दी पूरमागता ॥ को उत्तारयिता नास्ति ॥ ताव
दे को जन: समायात: ॥ भो मामुत्तारय ॥ तेनो
क्तं ॥ एवं विध: को वेग: ॥ ततस्तेनोक्तं तस्मै कथि
तं ॥ तावत्तारकेणोक्तं ॥ यदि मम चैव रत्नानि ददासि
कर चैव

राम.
२०

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(10A)

तर्हि उत्तारयामि॥ ततः पंचरत्नानि तस्मै दत्तानि तद्दी
मुक्तार्थ्यं पंचरत्नानि शेषा एग रुसी त्वाबत्तां त
कथयित्वा रत्नानि॥ राज त्वाज्ञो नलोय यामि॥ ततो
राजा संतुष्टः॥ त्वया मया सा पालिता॥ एतानि पंच
रत्नानि तुभ्यमेव द… विकयेन॥ राज त्वीद
धर्मोदार्थ्यं प्रस… त्वापवेष्टव्यं॥ ॥ इति
सप्तमी कथा॥ ७॥ राजन्ना … ए ५॥ कदा
चित्स … समये मित्रि वचनात्॥ राजा पृथ्वी प
र्यटन् आस्ति मितो भानो अर एप मध्ये एकत्र तत
ले स्थितः तावत्तस्मिन् वृक्षे चिरंजीवनामा रवगो

सिं·क
२२

त्ति॥ तस्पसुहृदः पर्यविनुं यां तिऋागताः संतोरा
श्रोमिलिता॥ गो ष्टी कुर्वंति॥ [redacted]॥ केन
किंकृतं॥ श्रुतं दृष्टं॥ इति परस्परेण तावत् पंडि
(11) तो क्ते॥ अय्यनिर्घाम [illegible] जातः॥ किं मम ए
कं पुत्रस्य एकापूर्व [illegible] सुहृदास्ति॥ मत्पुत्र
स्येतत्रय को राज्ञ [illegible] भद्रयाय विद्यते॥
राज्ञा प्रति दिनम [illegible] दंते॥ एवं पालीकृ
ता॥ तांश्च प्रभा ते स्मेसुहृदयाली तेनास्म त्स्वं
ता॥ इदं श्रीं पंडितवा कंपत्र एवन राजाप्रभा

राम·
२२

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)

दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८

Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com